

operations. The results of the research can be used for further improvement of the traditional professional training of the specialists in the sphere of economics.

Key words: *professional training of economists, risk, economic risk, risk-oriented thinking.*

УДК. 378:373.2

М. А. Машовець

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СОЦІУМУ

У статті розглядаються питання необхідності змін в освітніх програмах підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Зроблено короткий огляд історичних праць, у яких подано очікування соціуму від професіоналів у галузі дошкільної освіти та розкрито підходи до їхньої професійної підготовки. Акцентовано увагу на сучасних підходах до вирішення цієї проблеми. Дано характеристику освітньому процесу в дошкільних навчальних закладах та намічено перспективи підвищення його ефективності. Однією з умов реалізації цього завдання є ефективна підготовка майбутніх вихователів. Визначено можливості вдосконалення цілей, структури та, деякою мірою, змісту професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Наведено короткі дані опитування сучасних студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта», що є показником ефективного освітнього процесу у вищому навчальному закладі, у якому працює автор статті. Виокремлено значення формування педагогічних цінностей майбутніх вихователів як необхідна умова розвитку, навчання й виховання дітей дошкільного віку. Особлива увага приділяється збільшенню кредитів педагогічної практики, що має проходити протягом всього періоду навчання студентів – від першого до четвертого курсу. Зміст практики має трансформуватися від навчальної до виробничої – від спостереження та аналізу роботи вихователя до самостійного виконання виробничих функцій вихователя. Проаналізовано освітню програму в аспекті порівняння з Міжнародною бакалаврською програмою підготовки фахівців у галузі дошкільної та початкової освіти, професійна спрямованість, навчальні дисципліни, педагогічна інтеграція.

Ключові слова: *освітня програма, вихователь дітей дошкільного віку, професійна підготовка, педагогічна практика, сучасний соціум, педагогічна компетентність, професійна спрямованість, навчальні дисципліни, педагогічна інтеграція, педагогічні цінності.*

Постановка проблеми. Як відомо, професія «вихователь дітей дошкільного віку» з'явилася в ХІХ столітті. Її появу зумовила зміна соціального статусу жінки-матері, яка вийшла за межі сім'ї та почала займатися суспільною трудовою діяльністю. Виникла необхідність створення системи дитячих садків, для забезпечення функціонування яких були необхідні спеціально навчені фахівці – вихователі дітей дошкільного віку. Таким чином, для багатьох дівчат і молодих жінок того часу відкривається можливість отримати педагогічну професію та місце роботи в дитячому садку з дітьми-дошкільниками. Діяльність педагога-вихователя в кожній історичній епосі мала свої особливості й залежала від мети виховання.

У сучасному світі вихователь – це одна з найважливіших професій, адже формує найцінніше: особистість людини. Зрозуміло, що замінити

дитині батьків, спілкування й діяльності з ними ніхто не може, але реалії життя такі, що дорослі члени сім'ї більшість часу зайняті на роботі. Тому вихователі допомагають батькам виконувати функції виховання й навчання дитини, спрямовувати розвиток в руслі її задатків, здібностей, інтересів. Вихователь (педагог) дошкільної освіти – це не просто професія, це покликання та щоденна копітка праця. Ось чому так важливо, щоб майбутній вихователь ще в період професійної підготовки усвідомлював всю відповідальність за свій вибір, розумів необхідність постійного саморозвитку, закладаючи міцний підмурок у перспективні професійні здобутки. Орієнтування студента – майбутнього фахівця дошкільної галузі – на таку траєкторію професійного навчання вимагає переосмислення й оновлення освітніх професійних програм.

Аналіз актуальних досліджень. Розробники сучасних стандартів вищої освіти в галузі дошкільної освіти, освітніх програм підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», відповідаючи на виклики мінливого соціуму, передбачають як збереження вже існуючого позитивного освітнього досвіду, так і пошук та експериментальне впровадження ефективних технологій набуття студентами професійної компетентності впродовж навчання у виші, а після його завершення – у практичній діяльності.

Історичний огляд проблеми дозволяє стверджувати, що система підготовки майбутніх педагогів змінювалася разом зі змінами в різних сферах життя соціуму. Можна простежити становлення й розвиток закладів професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку від проведення 2–3-місячних курсів, викликаних нагальною потребою в забезпеченні педагогічними кадрами дитячих майданчиків та захоронок; педагогічних технікумів з 2–3-річним терміном підготовки вихователів; Фребелівського педагогічного інституту з 3–4-річним терміном підготовки вихователів та управлінців дошкільного виховання; до педагогічних інститутів з факультетами дошкільного виховання. Зміст професійної підготовки майбутнього вихователя постійно розширювався й поглиблювався, зумовлюючись змінами у практиці дошкільного виховання, удосконаленням його нормативно-правової бази.

Про важливість розвитку фахової майстерності в системі підготовки майбутніх вихователів дитячих садків свідчать дані про ті навчальні дисципліни, які викладалися в перших вищих навчальних закладах як у межах гуманітарного та етичного, так і музичного-хореографічного циклів. Студенти опановували малювання, співи, музику, етикет як необхідні засоби розвитку слуху, зору, зміцнення дихання, дикції, виховання моральності та ін. Педагогічна громадськість, науковці дбали про естетичне виховання майбутніх вихователів дітей дошкільного віку та рекомендували дотримуватися правил власної гігієни (вимоги до харчування, відпочинку, удосконалення фізичних якостей). В умовах

сьогодення, коли серед молоді набувають поширення шкідливі звички (паління, малорухливий спосіб життя), варто більше уваги приділяти саме питанням власного загального та культурного розвитку.

У цьому аспекті особливо актуально звучить думка Софії Федорівни Русової про те, що «без морального відродження жінка не осягне своєї долі, не підготує вона у своїх донях та синах певних громадян для України».

Специфіка професійної діяльності ставить перед вихователем дошкільної освіти високі вимоги. І для виконання своїх професійних обов'язків він повинен мати певні особистісні якості. Порівняємо, якими мали бути вихователі-сучасниці С. Ф. Русової та які вимоги ставимо перед вихователями.

Нагадаємо, яким має бути вихователь за розумінням С. Русової:

«Він повинен мати якнайширшу професійну й загальну освіту, матеріальну незалежність; повні політичні права; незалежну пошану в громадянстві. Володіти такими рисами: любити дітей; з особливою увагою ставитися до своїх обов'язків педагога, бути готовим пожертвувати своїм спокоєм для своїх вихованців; бути фізично здоровим, мати спокійний, веселий настрій; ніколи не втрачати рівноваги у стосунках з дітьми; мати високу загальну й фахову освіту; вміти співати народні пісні; вміти малювати; мати чималі знання з літератури, своєї рідної та світової; мати високе розуміння життя й добра, чуйне до добра й краси серце; вміти встановити рідне між рідною хатою дитини й дитячою установою».

У сучасних умовах професійну діяльність вихователя та функціонування дошкільного навчального закладу складно уявити без використання комп'ютерних технологій. А щодо інших характеристик – пропонуємо знайти відмінності.

Професійна спрямованість. У її основі лежить інтерес до професії вихователя й любов до дітей, педагогічне покликання, професійно-педагогічна спрямованість і нахили. Саме ці фактори мотивують до оволодіння педагогічними знаннями та постійного підвищення свого професійного рівня.

Емпатія. Характеризується вмінням співпереживати та співчувати, емоційно відгукуватися на почуття дитини. Вихователь дошкільної освіти, знаючи вікові особливості дошкільників, має виявляти чуйність, турботливість, доброзичливість, тактичність у взаєминах.

Педагогічний такт. Тактичність – це почуття міри, що виявляється в умінні дотримуватися правил пристойності та поводити себе відповідно. Разом із вимогливістю до учасників освітнього процесу (дітей, батьків, колег) вихователь залишається доброзичливим до них, вірить у їхні сили й можливості.

Педагогічний оптимізм. Основою педагогічного оптимізму є віра вихователя в сили й можливості кожної дитини. Вихователь, який любить

дітей, завжди налаштований на сприйняття їхніх позитивних якостей. Створюючи умови для прояву здібностей кожної дитини, вихователь допомагає розкритися особистісному потенціалу дошкільника. Оптимістичний вихователь не буде погано говорити про дитину, жалітися на неї батькам. Він характеризується вмінням надихати, життєрадісністю, почуттям гумору.

Культура професійного спілкування. Це високий культурний рівень і бездоганна поведінка. Діти наслідують вихователя в усьому.

Це вміння налагодити партнерські стосунки з батьками, вміти попереджати й вирішувати конфліктні ситуації.

А також уміння з повагою ставитися до колег, обмінюватися досвідом, сприймати критичні зауваження та пропозиції.

Педагогічна рефлексія. Рефлексія – це вміння аналізувати власну діяльність, оцінювати отримані результати й порівнювати їх із запланованою метою. На цій основі вихователь корегує наступну діяльність з метою поліпшення результатів.

Авторитетність. Бути авторитетним фахівцем – значить отримати оцінку власним моральним якостям, культурі, ерудиції, відданості професії.

Серед необхідних якостей особистості вихователя також треба зазначити: добросовістність, вимогливість до себе, ініціативність, терпіння й витримку. Важливо, щоб вихователь вмів малювати, співати, шити, ліпити з глини та пластиліну, мав акторські навички. Сучасні діти тягнуться до охайних, підтягнутих, усміхнених вихователів. Не останню роль відіграють зачіска та одяг.

Як зазначав видатний, відомий у всьому світі, український педагог Василь Олександрович Сухомлинський, хороший педагог – це людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, уміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі та прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й вона сама була дитиною.

Таким чином, відмічаємо, що вимоги соціуму до особистості вихователя набувають нового звучання, а підготовка фахівців у вищих навчальних закладах потребує вдосконалення.

Метою статті є аналітичний зріз підходів до розробки стандартів професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Методи дослідження. Історико-педагогічний аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, проектування.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, освітня програма підготовки бакалавра потребує переосмислення.

Програма має включати цільовий, змістовий і організаційний складники з метою формування розуміння студентами – майбутніми вихователями – системи цілей, завдань і умов, шляхів і принципів реалізації змісту освітнього процесу, орієнтованого на підтримку позитивної соціалізації та індивідуалізації, розвитку особистості дитини раннього й

дошкільного віку в дошкільних навчальних закладах різного типу. Необхідно враховувати, що сьгоднішні студенти – майбутні дипломовані фахівці – з'являться на ринку праці мінімум через чотири роки, і тоді вже будуть усі підстави говорити про застарілість їхньої навченості щодо вирішення професійних завдань. То ж ще в процесі навчання майбутніх фахівців виникають протиріччя, які необхідно вирішувати неординарними шляхами задля формування в них здатності компетентно відповідати на виклики часу, постійно займатися самоосвітою, працювати над удосконаленням власного педагогічного стилю, тим самим підвищуючи свій професійний рейтинг з метою легкої адаптації в професійне середовище.

Розробляючи освітню програму, важливо проаналізувати її з точки зору урівноваження розподілу кількості навчальних кредитів між навчальними дисциплінами загального та предметно-практичного фахового циклу, визначення педагогічної практики пріоритетним засобом формування професійної компетентності на всіх курсах навчання – від першого до четвертого.

Педагогічна практика визначається науковцями як важливий компонент професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, у процесі якого вони оволодівають необхідними вміннями й навичками та як важливий спосіб вивчення освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі на основі безпосередньої участі в ньому (Т. І. Поніманська).

Структурно-логічна схема освітньої програми виходить з необхідності врахування енциклопедичності професії вихователя дітей дошкільного віку. Адже дитина сприймає світ цілісно, формує уявлення про нього на основі взаємодії з дорослими – найперше це батьки та дошкільні педагоги. І від того, наскільки дорослі мудрі та професійно послідовні у своїх діях, буде залежати благополуччя дитини. У зв'язку з цим, хотілося б нагадати тезу Марії Монтесорі щодо управління розвитком, навчанням і вихованням дітей дошкільного віку, яку можна сприймати як своєрідну педагогічну аксіому – «Допоможи мені зробити це самому». Зазначимо, що у програмі сучасного Міжнародного бакалаврату з дошкільної та початкової освіти ця педагогічна аксіома дозволяє формулювати зміст навчальної дисципліни, передбачати специфіку технологій, критеріїв оцінювання як через діяльність педагогів, так і через діяльність студентів. А під час проходження педагогічної практики ще й через діяльність дітей дошкільного віку. Відповідно до вищевказаного змінюється й розуміння своєї місії викладачами, які здійснюють фахову підготовку майбутнього вихователя. Вони усвідомлюють свою роль у становленні майбутнього фахівця як людини допитливої, знаючої та вмючої поповнювати власний багаж знань, комунікативної, принципової, неупередженої та з широким світоглядом, здатну приймати рішення і відповідати на виклики, з різнобічними інтересами, здатної до рефлексії та міркування.

Тож в основі професійної підготовки, на нашу думку, має бути закладена цілісність, перспективність і творчість. Професійна компетентність майбутнього фахівця дошкільної галузі, сучасного студента, вибудовується на міцному підґрунті – концепції педагогічної підтримки та комплексного супроводу, орієнтованих на розробку індивідуального освітнього маршруту для кожного студента з урахуванням особливостей академічних груп у ході реалізації освітньої програми.

Важливою умовою ознайомлення з майбутньою професією та елементарного «входження» в неї є, як вище зазначалося, наявність педагогічної навчальної практики на першому курсі. Базами практики мають виступати різні типи дошкільних навчальних закладів, перебуваючи в яких студенти мали б можливість безпосередньо спілкуватися з дітьми дошкільного віку, спостерігати, аналізувати, «апробувати» власні життєві компетенції в професійному застосуванні. У діаді з педагогічною практикою має виступати навчальний курс «Вступ до спеціальності» з циклу психолого-педагогічних дисциплін. У програмі курсу доцільно передбачити педагогічні ситуації, задачі, опитувальники, тести, спрямовані на адаптацію до освітнього середовища ВНЗ та формування інтересу до майбутнього фаху. Навчальні курси «Педагогіка», «Психологія» з модулями «Загальна педагогіка», «Загальна психологія» мають на меті допомогти студентам проникнути в сутність основних понять і категорій психолого-педагогічної науки, зорієнтуватись у виробничих функціях і професійних завданнях педагога.

На другому-третьому курсах, поряд із навчальною педагогічною практикою, студенти вивчають фахові навчальні дисципліни – методики дошкільної освіти: основоположною методикою ми вважаємо дошкільну лінгводидактику, що об'єднує інші фахові методики власне вербалізацією усіх уявлень і знань дітей у період довілля: про природу, соціальне довілля, елементи математичних наук, образотворче мистецтво, музику й фізкультуру тощо. Та й сама методика розвитку мовлення, як наукова галузь, досить успішно розвивається в сьогоденні.

Опанувавши фахові методики та поповнивши потрфоліо методичними розробками, майбутній фахівець має можливість здійснити педагогічну самодіагностику на педагогічній виробничій практиці, тривалістю до 8–10 тижнів. Зміст такого виду практики передбачає виконання студентом-практикантом професійної діяльності вихователя в різних вікових групах дошкільного навчального закладу.

Упродовж проходження освітньої програми майбутній фахівець долучається до проведення перших наукових досліджень через виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань, написання курсових робіт, розроблення навчально-методичних проєктів. Під час визначення напрямів або тем таких досліджень викладачі мають орієнтуватися не лише на власні наукові інтереси, але й ураховувати потреби, здатності й бажання студентів, їх

особливий інтерес та особливі досягнення в тій чи іншій навчальній дисципліні. Таким чином, ще в роки студентського навчання буде здійснюватися персоналізація освітнього процесу, закладатися стиль сучасного вихователя, формуватиметься його здатність сублімувати творчий потенціал, щоб успішно вирішувати актуальні питання педагогічної діяльності.

Не менш важливе значення має проблема формування в майбутніх фахівців педагогічних цінностей, що орієнтують на дитину (іншу людину) як на потребу вираження доброти, милосердя, любові. Врахування цієї вимоги допоможе створити позитивну загальну атмосферу освітнього процесу, налагодити сприятливі стосунки в діадах «педагог-дитина», «педагог-батьки», «педагог-педагог».

Загалом система професійної підготовки фахівців дошкільної освіти до деякої міри виступає орієнтиром моделювання власного педагогічного простору кожним сьгоднішнім студентом на майбутнє. Проводячи анонімне анкетування студентів із метою вивчення педагогічного стилю викладачів, приходимо до висновку про необхідність посилення емоційної складової процесу навчання, розвитку (наголошуємо саме на розвитку) гуманістичного спілкування педагога, підтримки становлення комунікативної культури в академічній групі. Такі загальні дані свідчать про високу мотивацію сучасних студентів до педагогічної діяльності, бажання професійного самовдосконалення та саморозвитку, орієнтацію на збагачення професійної компетентності новітніми науковими досягненнями, а також здійснення власних науково-методичних досліджень.

На основі наукових джерел та на основі власного викладацького досвіду дозволимо собі висловити припущення про необхідність включення до освітньої програми навчальних дисциплін у вигляді факультативних занять, метою яких був би творчий розвиток студентської молоді – хор, танцювальний гурток, театральний гурток, туризм тощо.

Зауважимо, що освітня програма фахової підготовки має бути гнучкою, мобільною, з чітко визначеним закономірним поєднанням навчальних модулів у методичний конструктор освітньої карти як для окремих студентів, так і для академічної групи.

Висновки. Ми розглянули деякі питання створення освітніх програм професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Окремого розгляду потребує питання вивчення можливості інтегрування в Міжнародні бакалаврські програми та розробка таких програм, що забезпечили би можливість реалізації перспективності та наступності між двома ланками освіти – дошкільною та початковою – на рівні поєднання двох спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Как готовят учителей в Финляндии [Электронный ресурс] // Электронный журнал об образовании. – Режим доступа :

www.akvobr.ru/kak_gotovjat_uchitelei_v_finljandii.html.

2. Корепанова М. А. Современные тенденции подготовки специалистов дошкольного образования [Электронный ресурс] / М. А. Корепанова // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – Режим доступа :

<http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-tendentsii-podgotovki-spetsialistov-doshkolnogo-obrazovaniya>

3. Русова С. Ф. Дитячий садок / С. Ф. Русова. – К., 1918. – 31 с.

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 томах. – Т. 3. – К. : Рад. Школа, 1997. – 670 с.

РЕЗЮМЕ

Машовец М. А. Подготовка современного педагога детей дошкольного возраста в условиях изменчивого социума.

В статье рассматриваются вопросы необходимости изменений в образовательных программах подготовки будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. Сделан краткий обзор исторических наработок, в которых подано ожидания социума от профессионалов в области дошкольного образования и раскрыты подходы к их профессиональной подготовке. Акцентировано внимание на современных подходах к решению этой проблемы. Дана характеристика образовательного процесса в дошкольных учебных заведениях и немечены перспективы повышения его эффективности. Одним из условий реализации этого задания является эффективная подготовка будущих воспитателей.

Определены возможности усовершенствования целей, структуры и, в некоторой степени, содержания профессиональной подготовки будущих специалистов дошкольного образования. Представлены короткие данные опроса современных студентов направления подготовки «Дошкольное образование», которые подтверждают эффективность образовательного процесса в высшем учебном заведении, в котором работает автор.

Уделено внимание вопросу формирования педагогических ценностей будущих воспитателей как необходимое условие развития, обучения и воспитания детей дошкольного возраста.

Кроме того, поднимается вопрос об увеличении кредитов педагогической практики, которая должна проходить через весь образовательный процесс – от первого до четвертого курса.

Ключевые слова: образовательная программа, воспитатель детей дошкольного возраста, профессиональная подготовка, педагогическая практика, современный социум, педагогическая компетентность, профессиональная направленность, учебные дисциплины, педагогическая интеграция, педагогические ценности.

SUMMARY

Mashovets M. Preparation of a Modern Teacher of Preschool Children in a Changing Society.

In the article the questions of necessity of changes are examined in the educational programs of preparation of future educators of preschool educational establishments. The short review of historical labours in that expectation of society is given from professionals in industry of preschool education. Attention is accented on the modern going near the decision of this problem. Description is given to the educational process in preschool educational establishments and the prospects of increasing of its efficiency are set. One of the terms of realization of this task is an effective preparation of future educators.

The possibilities of improvement of the aims, structure are certain to maintenance of professional preparation of future specialists of preschool education. These short questioning over the modern students is brought straight preparations «Preschool education», that is the index of effective educational process in higher educational establishment.

The author of the article stresses that A value is distinguished of forming pedagogical values of future educators.

The special attention is paid to the increase of credits of pedagogical practice that must pass during all period of students' study - from the first to the fourth course. The table of the contents of practice must be transformed from educational to productive – from a supervision and analysis of work of an educator to independent implementation of productive functions of an educator. An attempt to analyse the educational program in the aspect of comparing to the International bachelor program of preparation of specialists in industry of preschool and initial education is traced.

It is noted that the basis of training must be laid integrity perspective, continuity and work process. The professional competence of pre-professional sphere, the modern student, is built on a solid foundation – the concept of educational support and comprehensive support focused on the development of an individual educational route for each student based on the characteristics of academic groups in the implementation of educational programs.

Separate consideration requires the study of the possibility of integration in the International Baccalaureate program.

Key words: *an educational program, an educator of children of preschool age, professional preparation, pedagogical practice, modern society, pedagogical competence, professional orientation, training courses, educational integration, educational value.*